

RAPPORT 1004

Oddmund Oterhals, Arild Hervik, Jan Erik Øksenvåg
og Gøran Johannessen

**VERDISKAPING OG SAMSPILL I
MARINE NÆRINGER PÅ NORDMØRE**

Oddmund Oterhals, Arild Hervik, Jan Erik Øksenvåg (Kontali Analyse) og
Gøran Johannessen

Verdiskaping og samspill i marine næringer på Nordmøre

Rapport 1004

ISSN: 0806-0789
ISBN: 978-82-7830-145-6

Møreforsking Molde AS
Mars 2010

Tittel	Verdiskaping og samspill i marine næringer på Nordmøre
Forfatter(e)	Oddmund Oterhals, Arild Hervik, Jan Erik Øksenvåg (Kontali Analyse) og Gøran Johannessen
Rapport nr	1004
Prosjektnr.	2260
Prosjektnavn:	Kartlegging av marin virksomhet i Nordmørsregionen
Prosjektleder	Oddmund Oterhals
Finansieringskilde	Fiskeriutvalget i Kristiansund, Averøy og Kristiansund kommune, SpareBank 1 Nordvest, Råfisklaget v. Fiskeriprojekt Nordmøre og VRI-programmet
Rapporten kan bestilles fra:	Høgskolen i Molde, biblioteket, Boks 2110, 6402 MOLDE: Tlf.: 71 21 41 61, Faks: 71 21 41 60, epost: biblioteket@himolde.no – www.himolde.no
Sider:	35
Pris:	Kr 50,-
ISSN	0806-0789
ISBN	978-82-7830-146-3

Sammendrag

Rapporten beskriver første fase i arbeidet med en ringvirkningsanalyse av marin sektor på Nordmøre, med hovedvekt på kartlegging av virksomheter, status og utvikling i tillegg til at det er identifisert noen utviklingsmuligheter. Denne kartleggingen har gitt god informasjon om så mange som 123 fiskefartøy og marine bedrifter på Nordmøre, med samlet sysselsetting på mer enn 1400 årsverk og en omsetning på i overkant av 5,4 mrd NOK i 2008. I dette prosjektet ble bedriftene gruppert i forhold til noen valgte næringskjeder/verdikjeder. Det viste seg at det er svake markedskoblinger mellom de ulike bedriftene innenfor de ulike verdikjedene, unntaket er havbrukselskaper som har klare markedskoblinger mot lokale leverandører.

Innenfor fiskeri og fiskeindustri har det vært små endringer i eierskap de siste 5 årene, og disse næringene har også hatt den svakeste utviklingen med hensyn på samlet omsetning og sysselsetting. Bedriftene innenfor kategoriene havbruk, biomarin/tang og tare og leverandørbedriftene har imidlertid vist god vekst og utvikling i samme tidsperiode. Med god tilrettelegging lokalt, vil disse bedriftene som tilhører vekstnæringer også kunne ha en positiv utvikling i årene som kommer. Marine næringer på Nordmøre ser for seg en sysselsettingsvekst på nesten 40 % de neste 5 årene. Fiskeflåten og fiskeindustrien er minst optimistiske med hensyn på vekst i omsetning og sysselsetting, mens havbruk, biomarin og leverandørindustrien ser store muligheter for fortsatt vekst.

Konklusjonen i rapporten er at havbruksnæringen har gode vekstpotensialer på Nordmøre, dersom det utvikles gode lokale løsninger på areal, helse og miljøutfordringene. Utfordringen for de lokale bedriftene blir å beholde beslutningsmyndigheten og styrke markedsledet. Videre har Nordmøre et logistikk-knutepunkt på Bentneset i Kristiansund som kan videreutvikles. Avslutningsvis mener vi at lokale interessenter og myndigheter bør være opptatt av å tilrettelegge for videre utvikling av de marine næringene ved å planlegge tilpassede utdannings-tilbud.

Forord

Fiskeritutvalget i Kristiansund har i sitt planleggingsarbeid etterlyst en samlet oversikt over marin sektor i regionen, med de ringvirkninger dette gir i andre sektorer og i samfunnet for øvrig. En slik kartlegging vil være nyttig underlag for videre arbeid med planlegging og utvikling av marin sektor. Derfor ble det tatt kontakt med Averøy kommune for å samarbeide om et forprosjekt for å kartlegge næringens omfang, samspill mellom aktører, utviklingstrekk, rekrutteringsbehov osv. - med hele Nordmøre som ramme for kartleggingen.

I samarbeid med kompetansemiljøene ved Møreforskning Molde og Kontali Analyse ble det utformet et forprosjekt, og det ble oppnådd finansieringsbistand fra kommunene, VRI-programmet i Møre og Romsdal, SpareBank 1 Nordvest og Råfisklaget v. Fiskeriprojekt Nordmøre.

Næringskonsulent Linda Kristin Offenberg har frontet oppdragsgiverne og ledet styringsgruppen for prosjektet. Selve prosjektarbeidet er utført i regi av en bredt sammensatt prosjektgruppe med representanter fra Kristiansund og Averøy kommune, Møreforskning Molde, Møreforskning Marin og Kontali Analyse.

Forskningsleder Oddmund Oterhals og professor Arild Hervik fra Møreforskning Molde har vært henholdsvis prosjektleder og fagansvarlig, mens avdelingsleder Jan Erik Øksenvåg fra Kontali Analyse har hatt ansvar for datainnsamling og analysearbeid.

Vi takker for godt samarbeid i prosjekt- og styringsgruppen, og takker spesielt trainee Thomas Williams, Averøy og Kristiansund kommune og forskningsassistentene Bjørn Tore Nystrand og Gøran Johannessen fra Møreforskning for god bistand med datainnsamling og analysearbeid.

Molde/Kristiansund, mars 2010

Oddmund Oterhals
prosjektleder

Arild Hervik
fagansvarlig

Jan Erik Øksenvåg
analyseansvarlig

Innhold

1	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn for prosjektet.....	3
1.2	Målsetninger og avgrensning for arbeidet.....	3
2	Metode - bedriftsutvalg.....	5
2.1	Bedriftskartlegging - bedriftskategorisering.....	5
2.2	Datainnsamling – spørreskjema	6
2.3	Database - analyse.....	7
3	Kartlegging av marine bedrifter	8
3.1	Marine næringer på Nordmøre i et historisk perspektiv	8
3.2	Fiskeflåte.....	10
3.3	Fiskeindustri.....	11
3.4	Havbruk.....	12
3.5	Spesielle bedriftskategorier.....	12
3.6	Marine leverandørbedrifter	14
3.7	Salg og eksportbedrifter	15
4	Utvikling av omsetning og sysselsetting.....	16
5	Bedriftsundersøkelsen – drøfting.....	21
5.1	Eierskap – lokal styring	21
5.2	Kategorier ansatte og utdanningsbehov	23
5.3	Investeringer - deltakelse i FoU-prosjekt	24
5.4	Vurdering av omdømme og attraksjon i jobbmarkedet.....	25
5.5	Vurdering av lokale fortrinn og aktuelle næringstiltak	26
6	Oppsummering – vurderinger og konklusjoner	29
	Vedlegg	31

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Kristiansund kommune har siden 1999 hatt et eget politisk oppnevnt fiskeriutvalg. I 2006 ble det etablert en fiskeriplan fram mot 2020¹. Fiskeriutvalget i Kristiansund har nylig vedtatt ny tiltaksplan for 2009-2010².

Et av tiltakene er å gjennomføre en ringvirkningsanalyse for marin sektor på Nordmøre som viser sysselsetting og verdiskaping i sektoren direkte og ringvirkninger hos leverandører og øvrig næringsliv. Videre skal analysen gjennom ytterligere kartlegging av status, utviklingstrekk og kompetansebehov bidra til å danne et forholdsvis omfattende bilde av næringen.

En omfattende kartlegging av marin sektor på Nordmøre er ikke utført tidligere. Ringvirkningsanalysen av olje- og gassvirksomheten i Kristiansundsregionen³ har blitt et viktig dokument i utviklingsarbeid for denne sektoren. En ringvirkningsanalyse for marin sektor vil forhåpentligvis få tilsvarende betydning i arbeid med videre utvikling av marin sektor.

Denne forprosjektrapporten beskriver første fase i arbeidet, med hovedvekt på kartlegging av virksomheter, status og utvikling, men det er også identifisert noen utviklingsmuligheter. Forprosjektet er tenkt etterfulgt av en fase 2 som ser nærmere på ringvirkninger og næringens potensial til utvikling og vekst innenfor områder identifisert i fase 1.

Til hjelp i arbeidet med å utforme og gjennomføre forprosjektet har initiativtakerne tatt kontakt med lokale kompetansemiljø ved Kontali Analyse, som har rik erfaring fra analyser av marine næringer, samt det logistikkfaglige miljøet ved Møreforskning Molde, som har gjennomført tilsvarende næringsanalyser i andre næringer.

1.2 Målsetninger og avgrensning for arbeidet

Oppdragsgiverne formulerte flere målsetninger for arbeidet:

- Økt kunnskap, oppmerksomhet og bevissthet blant innbyggerne, myndigheter, interesseorganisasjoner, aktørene og øvrige interessenter om marin sektor og sektorens betydning for samfunnet.
- Identifisering av muligheter for videre utvikling.
- Stimulere til økt bruk av FoU hos aktørene i næringen.
- Kartlegge rekrutteringsbehov og hvilken type kompetanse næringen har behov for.
- Styrke marin nærings omdømme og status.

---

¹ http://www.kristiansund.kommune.no/kunde/filer/Strategi_fiskeriplan.pdf

² http://www.kristiansund.no/kunde/filer/Tiltaksplan_fiskeri.pdf

³ <http://www.mfm.no/db/5/2375.pdf>

- Styrket dialog mellom kommunene og sektoren for realisering av mer langsiktige utviklingsmuligheter.

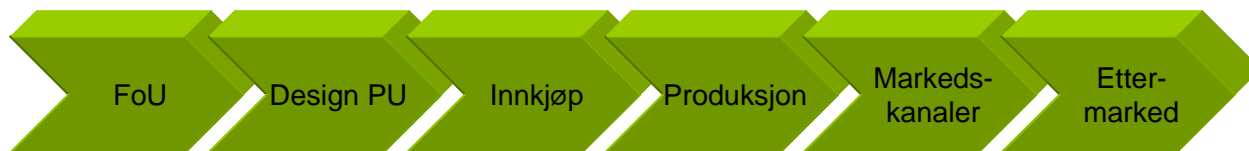
Fokus for forprosjektet har vært å kartlegge samlet omfang og samspill mellom aktører i marine næringer på Nordmøre, først og fremst for å danne et bilde av næringens status og utviklingsmuligheter i regionen. Kartleggingen skal illustrere samhandling mellom lokale virksomheter, direkte sysselsetting og verdiskaping. Denne kartleggingen skal i neste omgang kunne legges til grunn for mer omfattende analyser av ringvirkninger og mulige utviklingstiltak knyttet til videre næringsutvikling, kompetanseutvikling og rekruttering osv.

I et avgrenset forprosjekt med mange aktører har det vært nødvendig å dempe ambisjonsnivået i forhold til en komplett analyse av ringvirkninger. På lengre sikt er det imidlertid også ønskelig å analysere ringvirkningseffekter og utviklingsmuligheter for geografiske klynger av bedrifter knyttet til samme næringskjede, for å utnytte klyngeeffekter slik de er beskrevet i økonomisk faglitteratur. Innenfor forprosjektet har det bare vært rom for enkle betraktninger i den forbindelsen.

2 METODE - BEDRIFTSUTVALG

2.1 Bedriftskartlegging - bedriftskategorisering

Arbeidsmetodikken tar utgangspunkt i at næringsaktører relateres til verdikjeder med utgangspunkt i en generisk modell som vist i figur 2.1. Vi bruker begrepet *fokusbedriften* på den aktøren som utfører produksjonen i en gitt verdikjede.

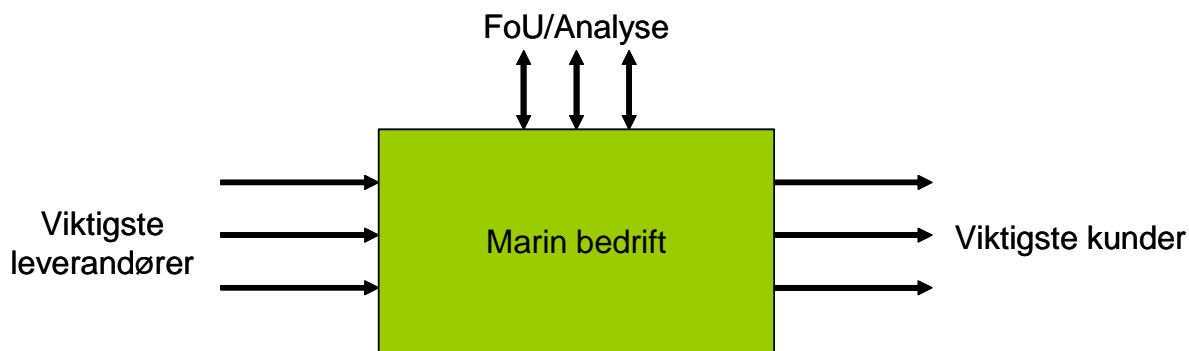
Figur 2.1 Generisk verdikjede

I dette prosjektet valgte vi tidlig å dele næringen totalt inn i følgende næringskjeder/verdikjeder:

- Fiskeri
- Fiskeindustri
- Havbruk
- Andre kategorier (biomarin, tang og tare, salg og eksportbedrifter)

Årsaken til at fiskeri og fiskeindustri ikke er knyttet til samme verdikjede, er at det tidlig viste seg at det er svake koblinger mellom lokale fiskebåter og lokal fiskeindustri. Når det gjelder leverandørbedriftene så blir disse forsøkt relatert til de andre verdikjedene.

Innenfor disse definerte næringer er det tatt utgangspunkt i lister over kjente bedrifter (*fokusbedrifter*). Ved å spørre disse om koblinger mot andre bedriftskategorier (se figur 2.2), ble det gradvis bygget ut et bilde av det totale bedriftsutvalget. For at for eksempel en leverandørbedrift skulle tas med i utvalget så måtte minst 50 % av omsetningen (eller vesentlige leveranser) gå til marin sektor.

Figur 2.2 Bedrifter relatert til marine næringer er identifisert via koblinger mot fokusbedrifter innenfor marine næringer

Innenfor de forskjellige bedriftskategoriene ble det igjen aktuelt å dele inn i underkategorier, som det vil framgå i analysene i kapittel 3.

	Utvalg	Respondenter	Svarprosent
Fiskeflåte	39 (204)	17	45 %
Fiskeindustri	17	7	41 %
Havbruk	18	15	83 %
Biomarin, Tang & tare	7	6	86 %
Leverandører	35	29	83 %
Salg/Eksport	7	2	29 %
Total	123	76	62 %

Tabell 2.1 Bedriftsutvalg – respondenter

Tabell 2.1 viser den endelige oversikten over alle bedriftene som ble kartlagt innenfor de forskjellige bedriftskategoriene. Innenfor fiskeflåten ble det valgt ut 37 rederi (med 39 fartøy) som det ble sendt spørreskjema til, av en total på 204 fartøy (202 rederi). Utvalget på 39 består av 13 havgående fartøy og de største i gruppen "Lukket kyst" som driver kystfiske langs norskekysten. Resten ut over de 39 er stort sett mindre fiskefartøy/sjarker. For de andre bedriftskategoriene er det sendt spørreskjema til alle aktuelle bedrifter. Når det gjelder kategorien "leverandører", så har kriteriet for utvelgelse vært minst 50 % leveranser til marin næring. I kategorien Salg/Eksport var det opprinnelig 9 bedrifter som ble kontaktet, men to av disse er i ferd med å avvikles og resten har lite aktivitet lokalt, slik at dette verdikjedeleddet har minimal virksomhet i regionen. Vi har derfor valgt å utelate denne gruppen i analyse og drøfting senere i rapporten.

For bedrifter som ikke svarte på spørreskjema, ble det innhentet tilgjengelige registerdata som viser omsetning og sysselsetting. Tabellen viser hvor mange som fikk tilsendt spørreskjema, samt svarprosent pr. kategori og totalt. Selv om svarprosenten er lav for noen av gruppene, så utgjør mengden av de som har svart enten så stor del av den samlede sysselsettingen, eller er på annen måte så representative for bedriftskategorien som helhet, at vi for vårt formål bedømmer informasjonsgrunnlaget som godt nok underlag for analysene og konklusjonene senere i rapporten.

2.2 Datainnsamling – spørreskjema

For å hente inn bedriftsdata, ble det utarbeidet et eget spørreskjema. Skjemaet ble tilpasset de viktigste bedriftskategoriene. Vedlegget bakerst i rapporten viser spørreskjema for bedriftskategoriene havbruk og fiskeindustri.

Spørreskjemaene inneholdt spørsmål om:

- Bedrifts- og kontaktinformasjon
- Eierskap

- Nøkkeltall for økonomi og sysselsetting tre siste år og forventet utvikling mot 2015
- Viktigste kunder og leverandører
- Investeringer og FoU-innsats
- Vurdering av viktigste tiltak for næringens utvikling
- Fortrinn for Nordmøre?
- Ansattkategorier og forventet rekrutteringsbehov
- Behov for videreutdanning/kompetansetiltak
- Vurdering av omdømme og attraksjon i jobbmarkedet

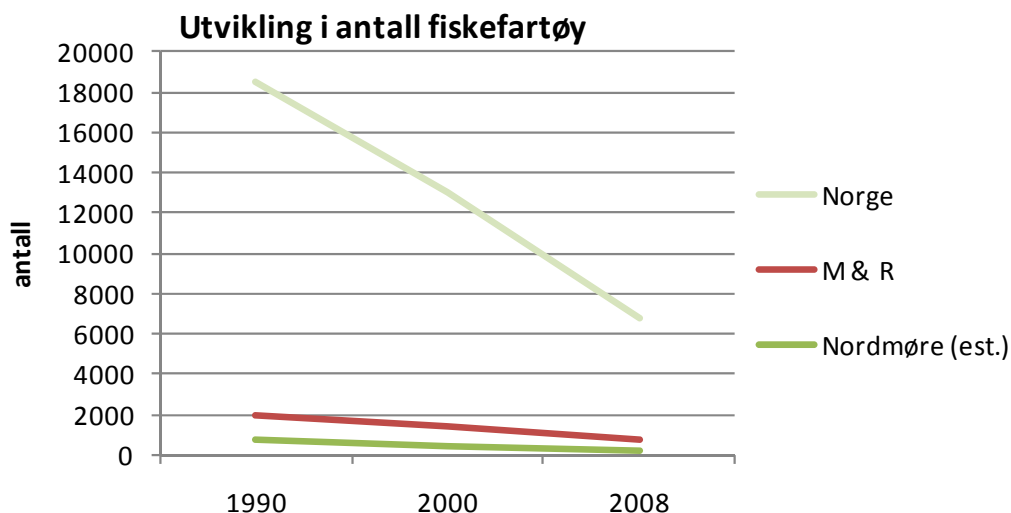
2.3 Database - analyse

Innhentede data er registrert i database, og sortert på aktuelle utvalgsriterier. For bedrifter som ikke har levert svarskjema er noen kvantitative data estimert via tilgjengelige offentlige registre. Mens tallgrunlaget for 2007 og 2008 i stor grad er basert på regnskapstall, så er 2009 mer usikre estimat basert på bedriftenes egne anslag, offentlige registre og andre estimat. Svar på kvalitative spørsmål er naturlig nok basert på innkomne svarskjema, slik at resultatene av analysearbeidet er basert på et utvalg innenfor hver bedriftskategori.

Databasen med data for enkeltbedrifter er skjermet slik at det er kun samleoppstillinger og uttrekk for bedriftskategorier som kunngjøres utad fra prosjektet.

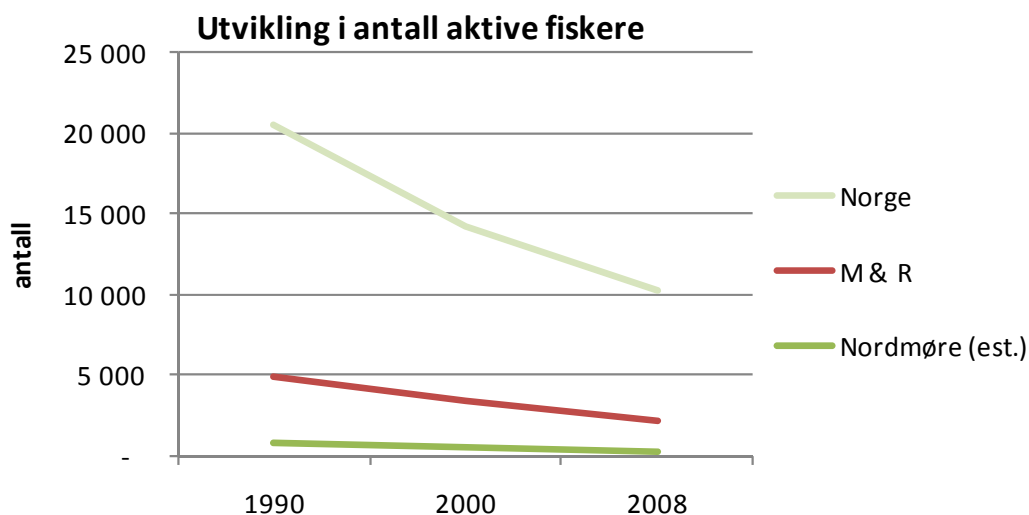
3 KARTLEGGING AV MARINE BEDRIFTER

3.1 Marine næringer på Nordmøre i et historisk perspektiv

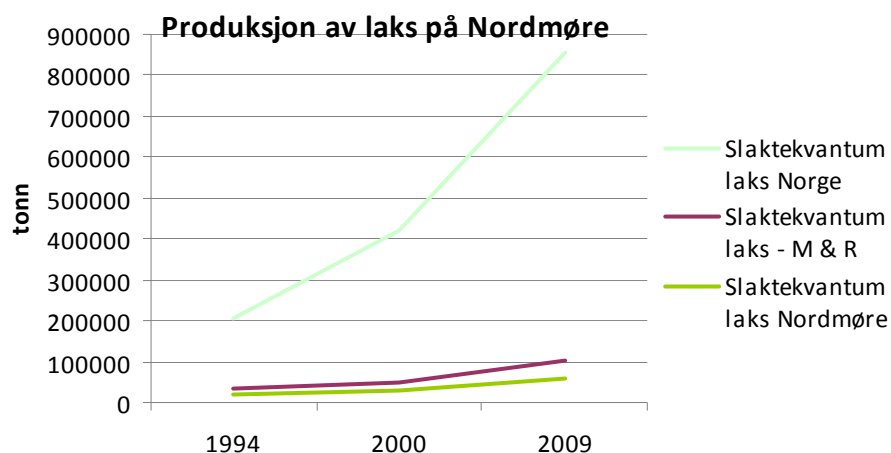
Figur 3.1 Utvikling i antall fiskefartøy siden 1990 (kilde: Fiskeridirektoratet)

Både på Nordmøre og i Norge for øvrig har det vært en sterk nedgang i antall fiskefartøy fra 1990 til i dag. Årsaken til dette er teknologisk utvikling og strukturrasjonalisering. På Nordmøre er antall fartøy redusert fra 780 i 1990 til ca. 200 i dag – dvs. en nedgang på nær 70 %. Dette fallet samsvarer med trenden på landsbasis. I 1990 var 39 % av fylkets fiskefartøy registrert på Nordmøre – i dag er andelen sunket til 30 %. Dette tyder på noe større tilbakegang på Nordmøre enn i fylket som helhet.

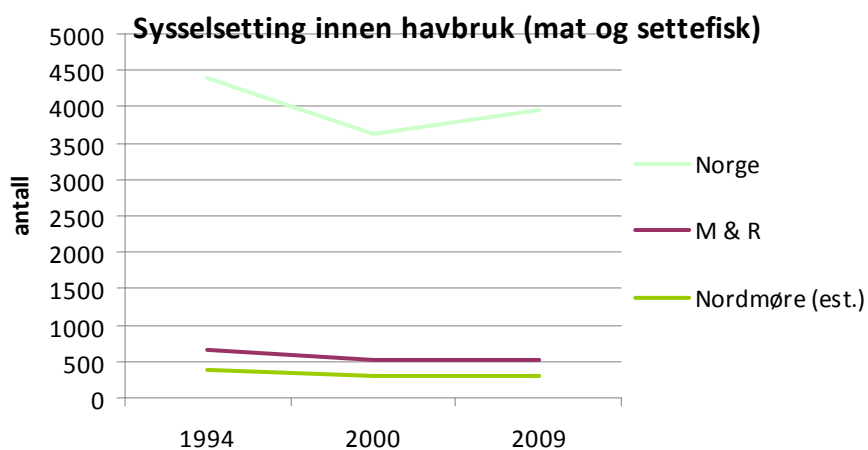
Figur 3.2 Utvikling i antall aktive fiskere siden 1990 (kilde: Fiskeridirektoratet)

Samme trend gjør seg naturlig nok gjeldende når det gjelder utviklingen av antall aktive fiskere, som har sunket fra 800 i 1990 til 322 som står på fiskeridirektoratets lister i dag. Noen av disse arbeider på fiskefartøy som ikke er fra Nordmøre, så vi estimerer totalt antall fiskere på Nordmøre til 300 årsverk.

Figur 3.3 Utvikling av produksjonsvolum slaktet laks siden 1994 (kilde: Fiskeridirektoratet og Kontali Analyse)

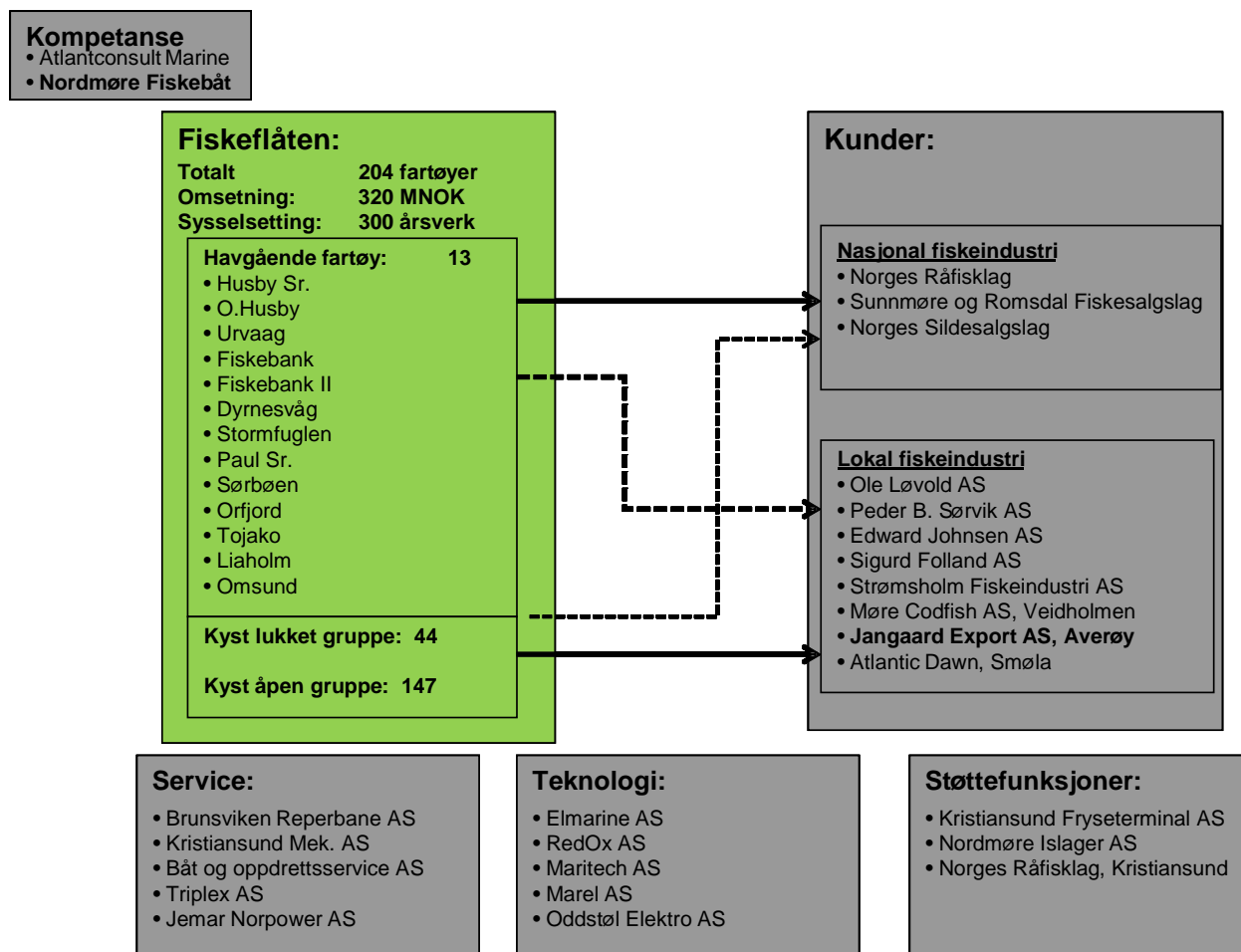
For havbruk ser vi en omvendt utvikling, med sterk økning i produksjonsvolum. Over halvparten av oppdrettsproduksjonen av laks i Møre og Romsdal skjer på Nordmøre, og produksjonen på Nordmøre utgjorde om lag 7 % av nasjonal produksjon i 2009. Siden 1994 er slaktevolumet på Nordmøre 3-doblet – denne utviklingen er nesten på nivå med landet totalt. Slaktevolumet er doblet fra år 2000 – dvs. en utvikling på linje med utviklingen både i Møre og Romsdal og landet for øvrig.

Figur 3.4 Syssettingsutvikling siden 1994 (kilde: Fiskeridirektoratet og Kontali Analyse)

Syssettingen i denne delen av næringen viser svak nedgang fra 1994 til i dag. Dette skyldes rasjonalisering gjennom stordrift, samt en sanering av antall slakteri i regionen (fra 9 til 2). Trenden er den samme på landsbasis.

3.2 Fiskeflåte

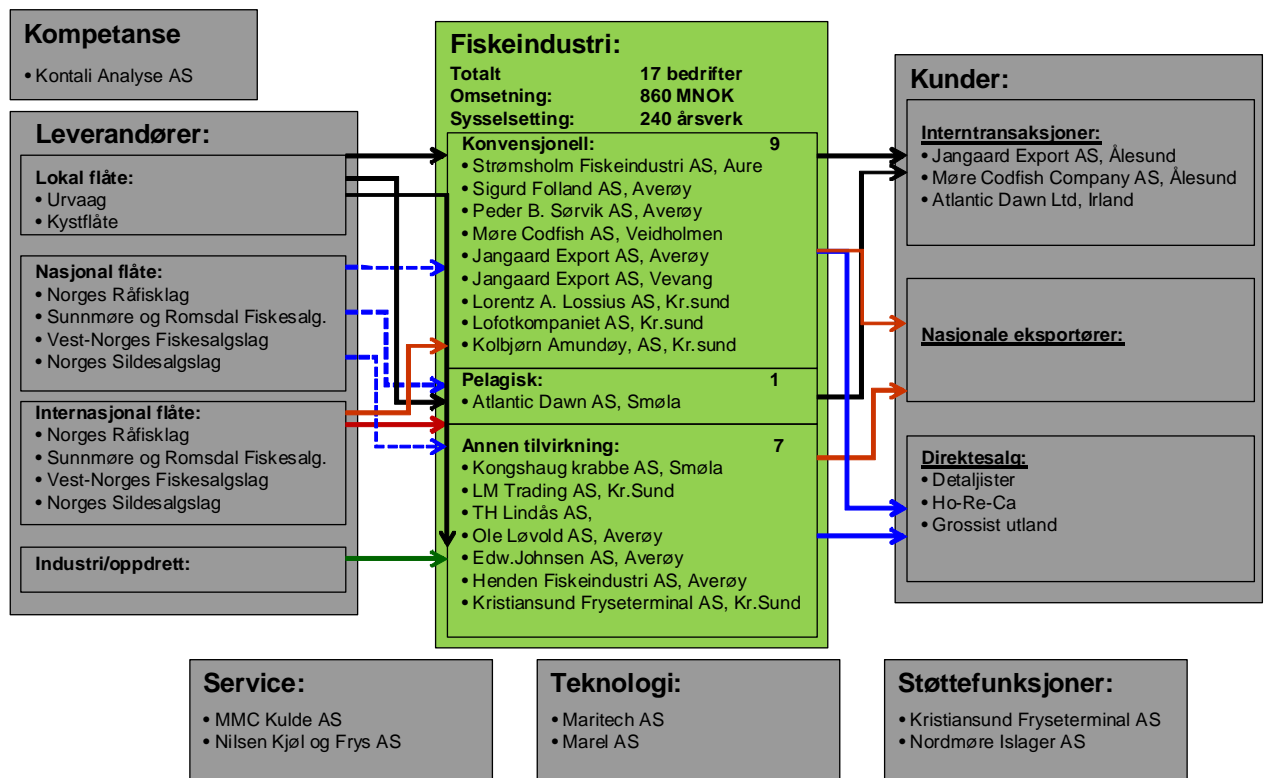

Figur 3.5 Fiskeflåtens omfang og markedskoblinger

Gjennom denne undersøkelsen er det samlet data om den totale fiskeflåten på Nordmøre og markedsmessige koblinger mot leverandører og kunder. Vi har identifisert leverandører som leverer forskjellige kategorier produkt og tjenester og gruppert disse i kompetansetjenester, service, teknologi og utstyr og andre støttefunksjoner. På kundesiden har vi stort sett bare identifisert bedrifter som tar imot fangst fra fiskefartøy. Figur 3.5 viser denne kategoriseringen med eksempler på aktører innenfor de forskjellige gruppene. Listen over bedrifter innenfor hver underkategori er altså ikke utfyllende.

I sum bestod bedriftskategorien fiskefartøy av 204 fartøy i 2008, med samlet omsetning på 320 MNOK og samlet sysselsetting på 300 årsverk. Gruppen havgående fartøy står for en dominerende andel av denne omsetningen, og det er verdt å merke seg at disse 13 leverer mesteparten av sine fangster til mottaksanlegg utenfor Nordmøre. Det vil si at det er liten markedskobling mellom den lokale fiskeflåten og den lokale fiskeindustrien. Dette bildet er forskjellig når det gjelder den lokale sjarkflåten, men i næringsmessig betydning (omsetning og sysselsetting) utgjør disse en liten andel av totalen.

3.3 Fiskeindustri

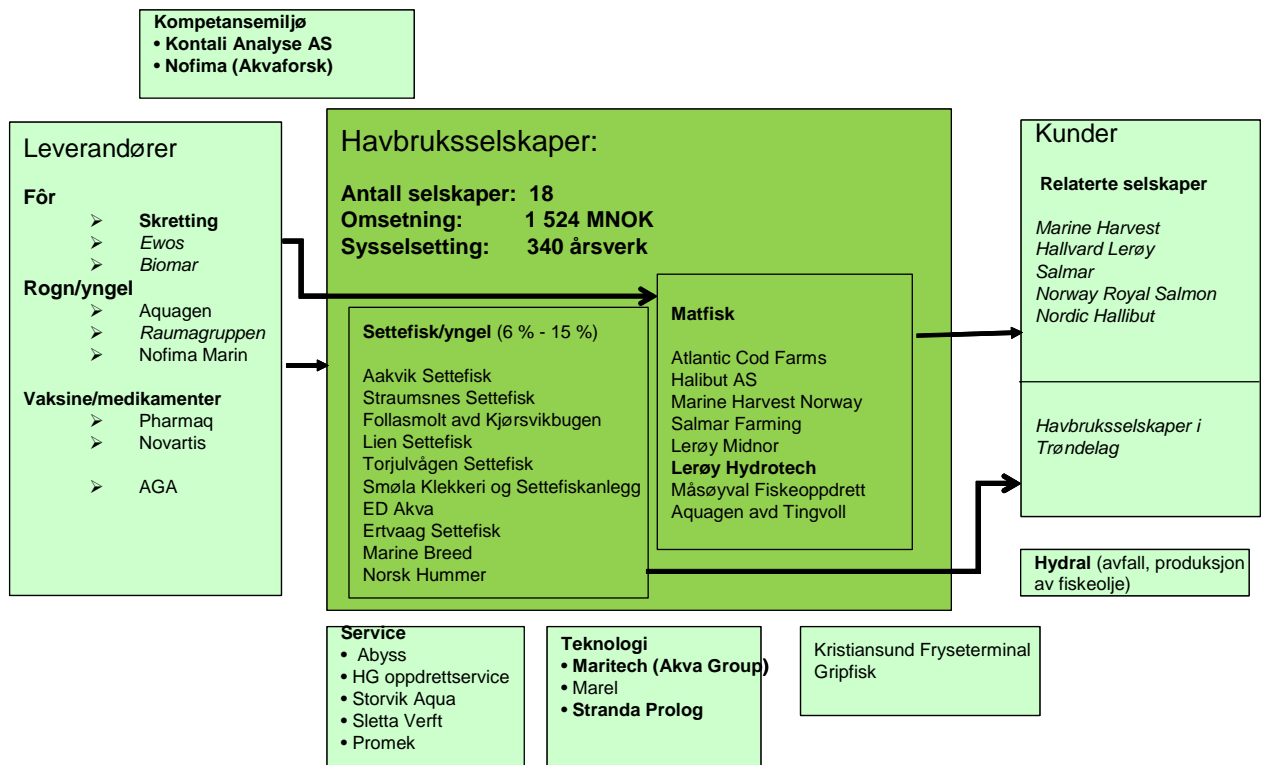
Figur 3.6 Fiskeindustriens omfang og markedskoblinger

Her har vi som i avsnitt 3.2 identifisert lokale fiskeindustribedrifter og spurt disse om eksterne markedskoblinger. For denne gruppen er det svake koblinger mot lokale fiskefartøy og lokale kunder. Det er få lokale fiskefartøy som leverer fangst til lokale mottak, og kundene ligger stort sett utenfor regionen. Det er dessuten vanskelig å avdekke hvor fiskeflåten leverer fangst, fordi det er salgsorganisasjonene som i stor grad dirigerer ilandføring av fangster.

Til sammen utgjorde denne bedriftskategorien i 2008 17 bedrifter med total omsetning på 860 MNOK og samlet sysselsetting på 240 årsverk. Vi har gruppert fiskeindustri-bedriftene i tre undergrupper: Konvensjonelle fiskemottak (9 bedrifter), en aktør innenfor pelagisk og 7 bedrifter som driver bearbeiding og omsetning av egne produkter. Dette er en tradisjonsrik og solid næringsgruppe, men den har i dag lite markedskobling mot andre aktører i egen region, og vi bedømmer dermed situasjonen slik at disse bedriftene ikke inngår i en integrert næringsgruppe med industrielle klyngemekanismer.

Denne bedriftsgruppen benytter seg også av tjenester fra lokale tjenesteleverandører, både når det gjelder næringsanalyser, teknologi og andre støttefunksjoner, slik at vi har funnet flere leverandørbedrifter innenfor kategorien "leverandører marin".

3.4 Havbruk

Figur 3.7 Havbruksbedrifter og leverandørbedrifter knyttet til havbruk

Dette er den desidert største bedriftskategorien. Primæraktørene består av til sammen 18 bedrifter innenfor yngel/settefiskproduksjon, matfiskproduksjon og ett slakteri (Lerøy Hydrotech). Disse 18 bedriftene omsatte i 2008 for til sammen 1 524 MNOK og sysselsatte 340 årsverk.

Som det framgår av figur 3.7 så ser vi her klare markedskoblinger mot lokale leverandører av fôr, rogn/yngel og andre innsatsfaktorer. På kundesiden er det derimot ingen lokale salgsselskap eller eksportører. Rundt havbruksbedriftene har det vokst fram sterke leverandører av både kompetansetjenester, teknologi og servicetjenester, som har blitt selvstendige aktører med produktutvikling og salg av varer og tjenester både innenfor og utenfor egen region.

3.5 Spesielle bedriftskategorier

Gjennom undersøkelsen er det også identifisert bedriftskategorier som det ikke er naturlig å gruppere sammen med de andre bedriftene innenfor fiskeri og fiskeindustri. Dette gjelder kategoriene:

- biomarin industri
- tang og tare-bedrifter
- turistfiske

Innenfor biomarin næring har regionen til sammen 5 bedrifter som foredler omega 3-holdige oljer på basis av marine råoljer. De fleste henter det meste av sine råvarer fra omega 3-rik fiskeolje fra anchoveta-fiske i Peru og Chile, mens Hydral baserer sin foredling på råvare fra lakseslakteri (avskjær). Alle leverer sine produkter til internasjonale aktører innenfor helsekost/matvare og legemidler og har således lite markedskobling mot resten av marine næringer på Nordmøre (bortsett fra koblingen mot lakseslakteri).

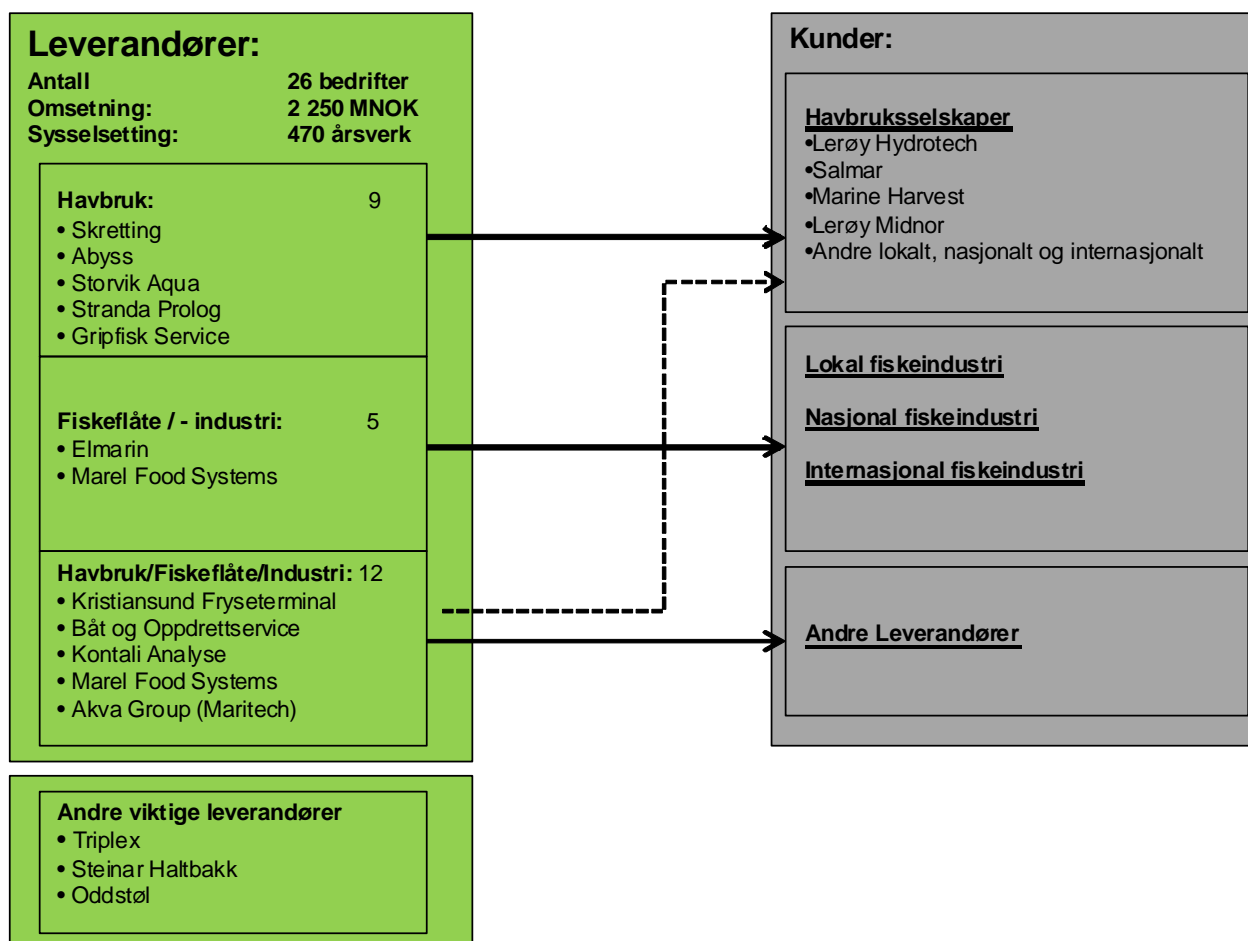
På Nordmøre driver de to nasjonale storaktørene Algea og Fmc Biopolymer anlegg for samling og foredling av henholdsvis tang og tare, som naturlig nok har lite markedskobling mot andre bedrifter i denne regionen.

Bedrifter innenfor biomarin og tang og tare omsatte i 2008 for 490 MNOK samlet i regionen og sysselsatte 82 årsverk.

Til slutt finnes det i tilknytning til turistindustrien på Nordmøre noe organisert turistfiske som på sikt kan utvikle seg til et nytt marked for den lokale kystfiskeflåten. Vi har ikke tall for omsetning eller sysselsetting innenfor denne gruppen.

3.6 Marine leverandørbedrifter

Figur 3.8 Marine leverandørbedrifter med markedskoblinger⁴

Gjennom undersøkelsen er det identifisert en stor gruppe leverandørbedrifter som gjennom leveranser til lokale aktører innenfor fiskeri, fiskeindustri og havbruk har utviklet seg til å bli sterke og selvstendige aktører som leverer både til lokalt, nasjonalt og til dels internasjonalt marked. Figur 3.8 viser eksempler på slike bedrifter og hvem de leverer produkter og tjenester til. Vi fant til sammen 26 slike bedrifter med samlet omsetning i 2008 på 2 250 MNOK og sysselsetting på 470 årsverk.

Vi har i figur 3.8 fordelt disse leverandørbedriftene ut fra hvilket marked de primært leverer til, og her finner vi noen tunge aktører selv i nasjonal målestokk. Flere av disse har også leveranser til andre sektorer som maritim næring (skipsverft) og petroleumssektoren.

⁴ Omfatter leverandører med bekreftet og antatt marin omsetning på 50 % eller mer.

3.7 Salg og eksportbedrifter

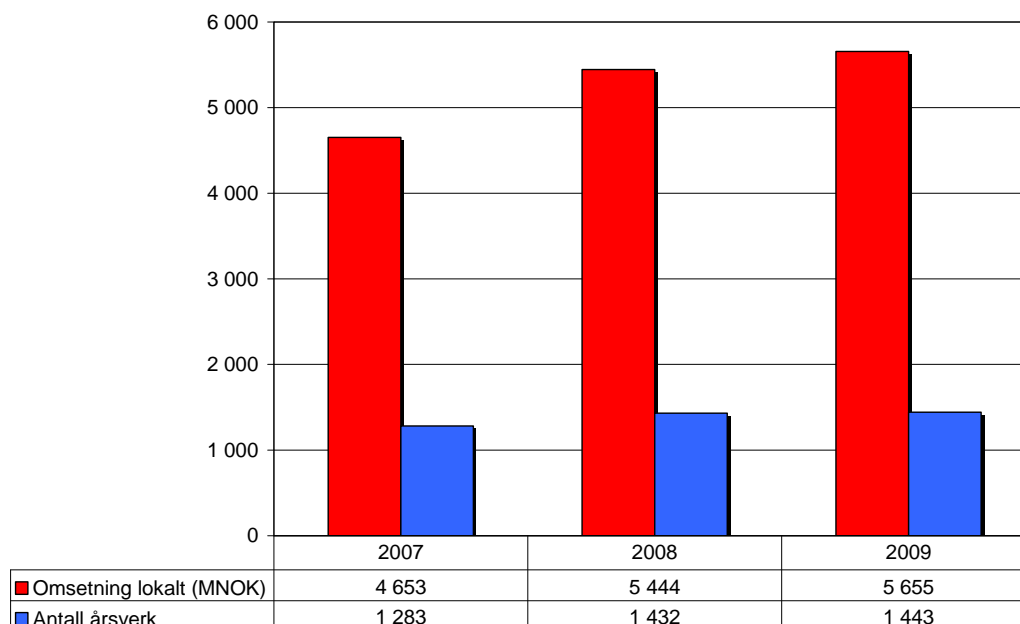
Denne bedriftsgruppen består i utgangspunktet av selvstendige bedrifter som omsetter marine produkter nasjonalt eller til eksport. Vi fant ingen selvstendige eksportbedrifter, men noen av bedriftene i de andre gruppene eksporterer selv. Vi fikk inn data fra et par bedrifter som omsetter fiskeprodukter til et lokalt marked, men disse utgjør så lite omsetningsvolum og sysselsetting at vi har utelatt denne gruppen fra den videre analyse og drøfting i rapporten.

4 UTVIKLING AV OMSETNING OG SYSSELSETTING

	Antall bedrifter	Omsetning 2008 (MNOK)	Syssetning 2008 (årsverk)
Fiskeflåte	204	320	300
Fiskeindustri	17	860	240
Havbruk	18	1 524	340
Biomarin, Tang og tare	7	490	82
Leverandører ⁵	26	2 250	470
Sum	272	5 444	1 432

Tabell 4.1 Hovedtall for omsetning og sysselsetting i 2008, pr. bedriftskategori og totalt

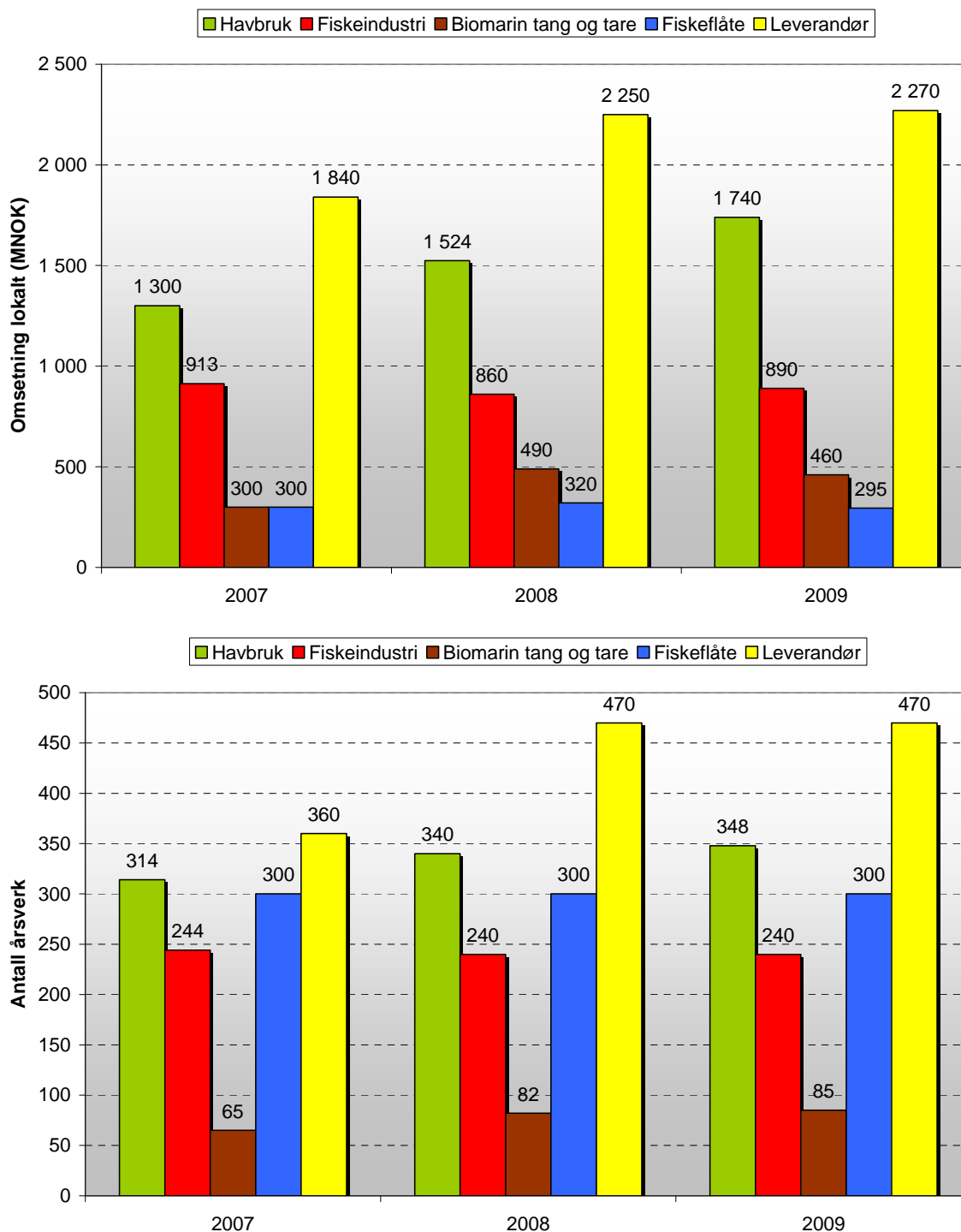
Samlet omsatte marine næringer på Nordmøre på i overkant av 5,4 mrd NOK i 2008 og sysselsatte mer enn 1 400 årsverk. Målt i antall bedrifter er det fiskeflåten og leverandørnæringen som dominerer, mens havbruk og leverandører til marine næringer veier tyngst i omsetning. Innenfor disse gruppene finner vi de store havbruksaktørene og fôrproduksjonsanlegget til Skretting på Averøy. Syssetningseffekten er jevnere fordelt. I sum er dette en stor næring på Nordmøre som samlet sett hadde 60 348 innbyggere pr. 1.1.2010 og 30 772 sysselsatte i 2008 – derav 28 066 i arbeid på Nordmøre (kilde: SSB). Vi skal videre i dette kapittelet se på utviklingen av omsetning og sysselsetting i perioden 2007-2009 og starter med å beskrive samlet utvikling i figur 4.1.

Figur 4.1 Utvikling av samlet omsetning og sysselsetting i perioden 2007-2009

⁵ Omfatter leverandører med bekreftet og antatt marin omsetning på 50 % eller mer.

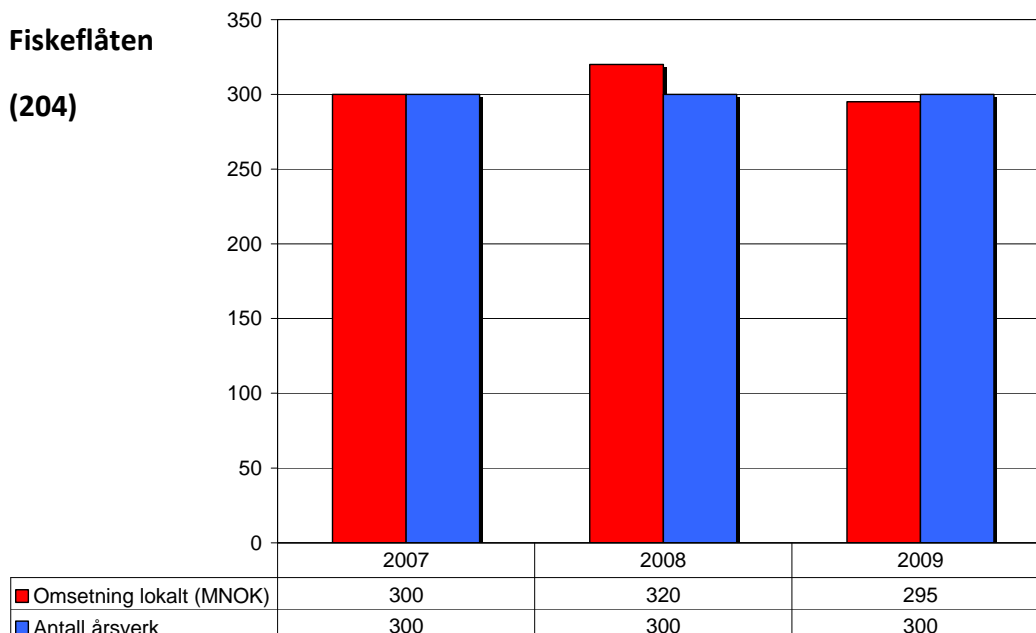
Fra 2007 til 2009 har marine næringer på Nordmøre økt sin omsetning med gjennomsnittlig ca. 10 % pr. år, mens sysselsettingen viser en årsvekst på ca. 6 %. Går vi inn på den enkelte bedriftskategori vil vi imidlertid finne at denne veksten er ujevnt fordelt på de forskjellige bedriftskategoriene. I figur 4.2 er omsetning splittet opp pr. bedriftskategori. Her framgår det tydelig at det er de tyngste bedriftskategoriene havbruk og leverandører som også har hatt mest vekst. Gruppene fiskeindustri og fiskeri har tilnærmet 0-vekst, mens samlegruppen biomarin/tang og tare viser en god gjennomsnittlig årsvekst på opp mot 25 %.

Figur 4.2 Utvikling av omsetning og sysselsetting fordelt pr. bedriftskategori

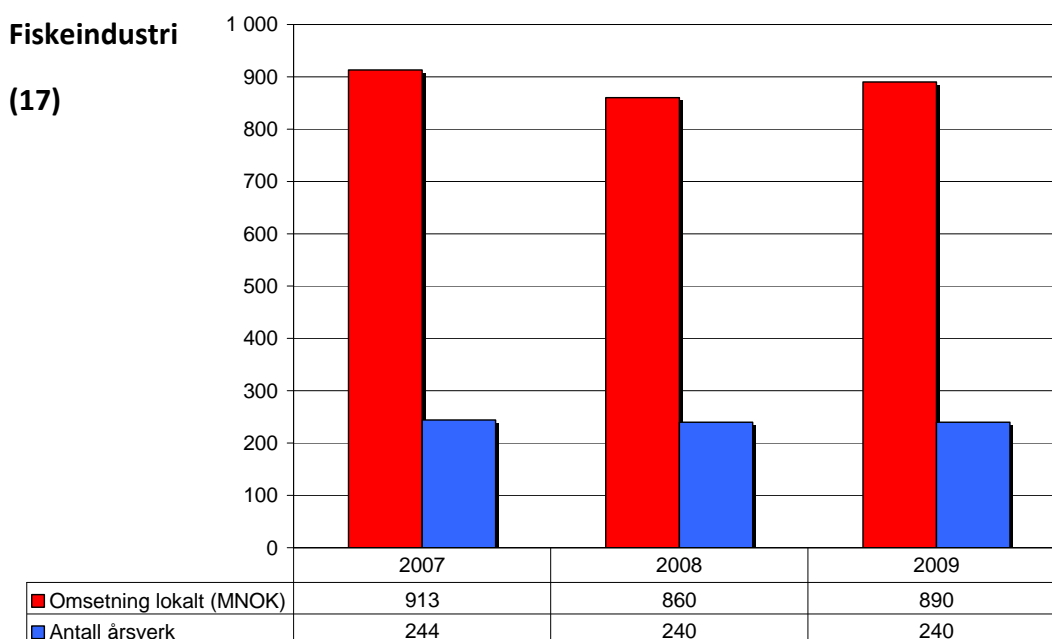
Ser vi på sysselsettingsutviklingen så er både fordelingen mellom bedriftskategoriene og veksttrenden mye mer moderat. Det er leverandørnæringen og biomarin/tang og tare som skiller seg ut med forholdsvis stor sysselsettingsvekst på mer enn 10 % pr. år, mens havbruk har en årsvekst omkring 5 %. Gruppene fiskeflåte og fiskeindustri har ingen vekst i sysselsetting.

De neste søylediagrammene illustrerer utviklingen innenfor den enkelte bedriftskategori.

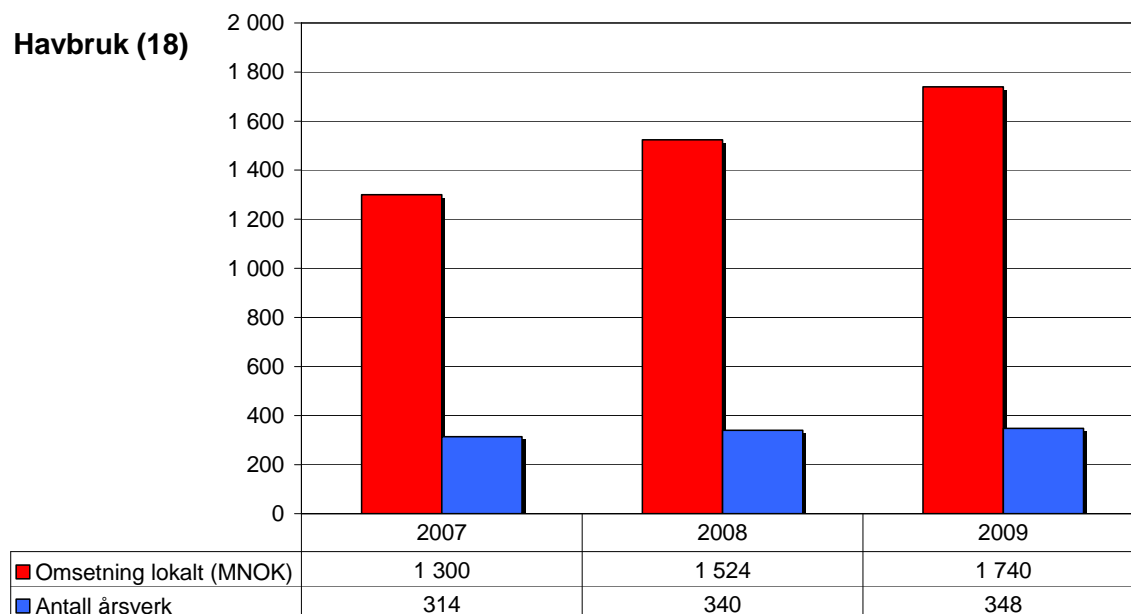
Figur 4.3 Utvikling av omsetning og sysselsetting for fiskeflåten fra 2007-2009

Fiskeflåten har et statisk bilde for både omsetning og sysselsetting de tre siste årene. Her er det også slik at noen få fartøy står for en stor andel av omsetningen: I 2008 omsatte 17 av totalt 204 fartøyer for 250 MNOK, dvs. 78 % av den totale omsetningen.

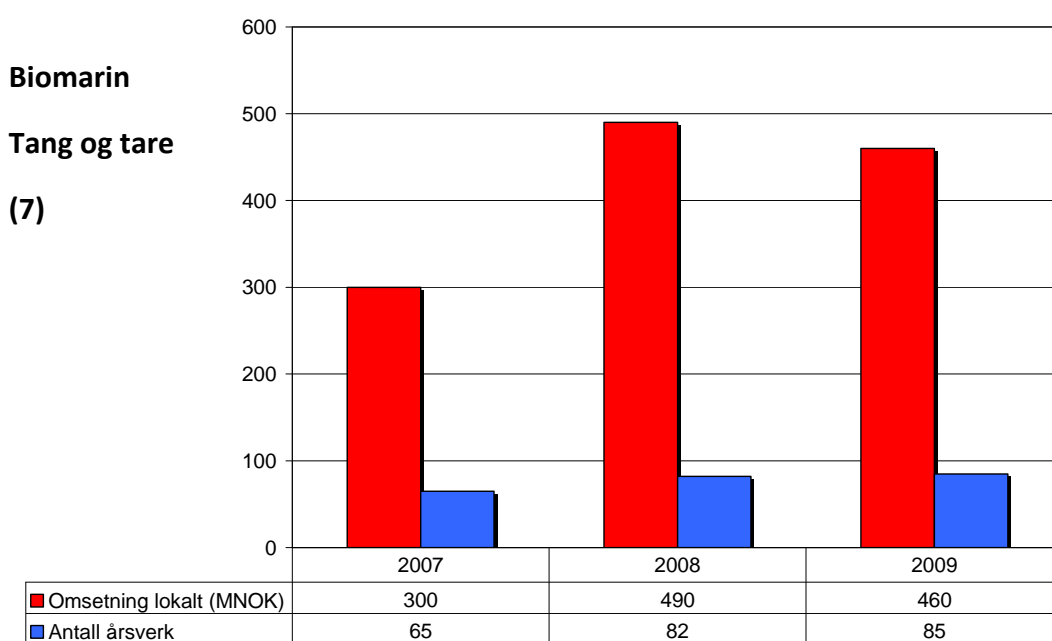
Figur 4.4 Utvikling av omsetning og sysselsetting for fiskeindustrien fra 2007-2009

Denne gruppen består av 17 bedrifter som har hatt en forholdsvis flat utvikling de siste 3 årene, både når det gjelder omsetning og sysselsetting. Bortsett fra Jangaard sine anlegg på Averøy, som har stor omsetning, så er dette en forholdsvis homogen gruppe av tradisjonelle fiskeforedlingsbedrifter. De historiske markedskoblingene til lokale fiskefartøy ser ut til å være mer eller mindre bortvisket, og mange av disse bedriftene er små i forhold til store markedsaktører som de leverer til.

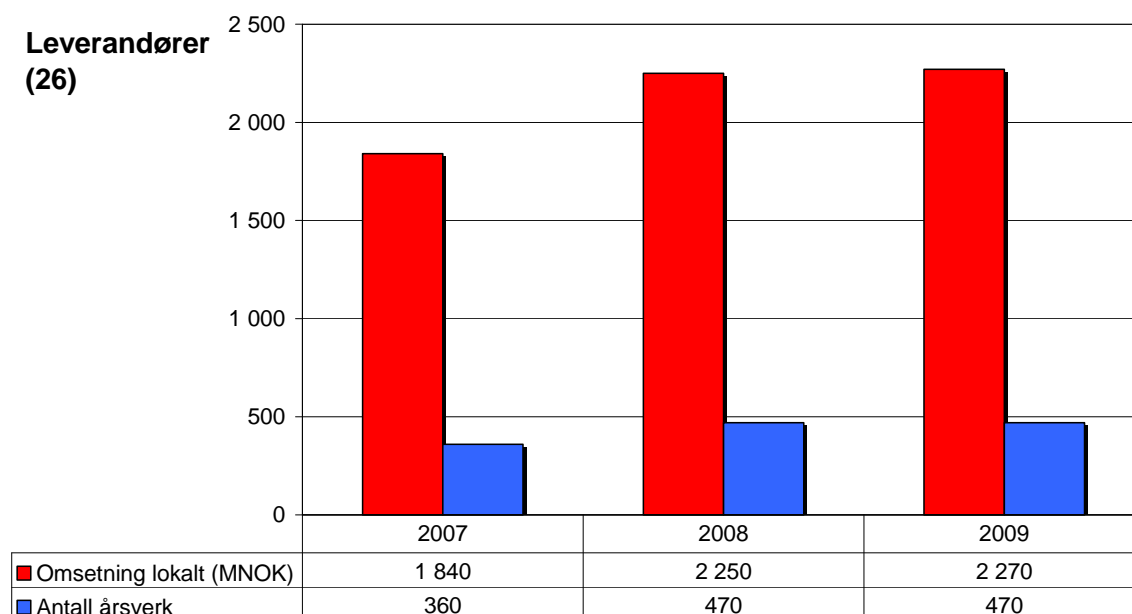
Figur 4.5 Utvikling av omsetning og sysselsetting for havbruksbedriftene fra 2007-2009

Havbruksindustrien er en av de få bransjene som har opplevd gode konjunkturer også gjennom finanskrisen. Oppdretterne og settefiskprodusentene på Nordmøre har opplevd stor vekst i omsetning og god vekst i sysselsetting. Tyngden av bedriftene er knyttet til store nasjonale aktører som sikrer markedsadgang og stabil utvikling.

Figur 4.6 Utvikling av omsetning og sysselsetting for biomarin/tang og tare fra 2007-2009

Figur 4.6 viser samlegruppen biomarin/tang og tare som ikke utgjør et stort volum, men som hører til de største vekstnæringene. Omsetningen har vokst med ca. 25 % pr. år de siste to årene, og sysselsettingen vokser med 15 % pr. år. Mens tang og tare-bedriftene er eid og drevet av nasjonale storaktører, og i stor grad basert på høsting og enkel produksjon lokalt, er biomarin-bedriftene lokalt styrte og i en spennende "gryende vekstfase" i et sterkt voksende marked for helsekost og legemidler basert på omega 3-holdige marine oljer.

Figur 4.7 Utvikling av omsetning og sysselsetting for leverandørene fra 2007-2009

Leverandørene til marine næringer er som vist i avsnitt 3.6 den mest sammensatte gruppen som også kan levere til andre sektorer enn marin. Det har også vært vanskelig å skille ut den delen av bedriftenes omsetning som går til marin sektor. Fra en leverandør-industri som leverer varer og tjenester til marin- og maritim næring og til oljeindustrien, har en etter forundersøkelser kommet til et utvalg av 35 bedrifter som er vesentlige leverandører til marin næring på Nordmøre. Av disse hadde 26 bedrifter 50 % eller mer av omsetningen knyttet til marin sektor. Imidlertid er det mange leverandørbedrifter som har en mindre del av omsetningen knyttet til marin sektor. Inkludert disse vil antallet anslagsvis være mellom 75-85 bedrifter. Leverandørbedriftene utgjør en sterk og dynamisk gruppe som kan vise til god årsvekst både når det gjelder omsetning (mer enn 10 %) og sysselsetting (ca. 15 %). Fra studier av andre sektorer vet vi at denne leverandørsektoren er en viktig samarbeidspart for bedriftene de leverer til, og det er viktig å ha god forbindelse med lokale leverandører – både for løpende forsyning og ikke minst for innovative impulser og felles utvikling.

Vi har i avsnitt 3.4 vist at havbrukssektoren på Nordmøre er komplett med lokale leverandører av for eksempel fôr, utstyr og kunnskapstjenester. Dermed utgjør dette en mer eller mindre komplett næringsklynge med evne til vekst og utvikling lokalt.

Det er også gode koblinger mellom lokale leverandørbedrifter og for eksempel fiskeflåten, men da ser vi ikke i den grad kobling til den lokale fiskeflåten.

5 BEDRIFTSUNDERSØKELSEN – DRØFTING

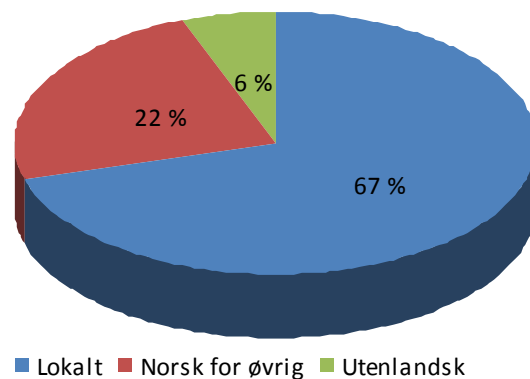
Så langt i rapporten har vi kategorisert og beskrevet utviklingen av omsetning og sysselsetting i bedrifter på Nordmøre relatert til marin sektor. I dette kapittelet drøftes næringen i forhold til andre parametere som er med på å bestemme næringens framtidssikter i regionen.

5.1 Eierskap – lokal styring

De fleste sektorer har gjennom de siste tiårene opplevd konsolidering til større nasjonale og internasjonale bedriftsenheter. Dette gjelder i stor grad også innenfor fiskeri, fiskeindustri og havbruk, og spørsmålet blir om næringens vilkår kan bli endret ved oppkjøp og styring utenfra. I undersøkelsen spurte vi derfor bedriftene om eierskap og eventuelle endringer av eierskap de siste 5 årene. Eierskapet vil samtidig vise i hvilken grad bedriften er blitt del av større selskap med administrasjon og styring utenfor regionen.

Hvis vi igjen starter med fiskeflåten, så er mønsteret i Nordmørsregionen tradisjonelt dominert av familieeide enbåtsrederi. Næringen selv ser en trussel ved at fartøy og kvoter selges ut av regionen, og den lokale tilhørigheten svekkes.

Av de 17 fiskeindustribedriftene i regionen er det en med utenlandsk eierskap, 4 med norske eiere utenfor regionen og 12 med lokalt eierskap. Totalt 15 av disse bedriftene bedømmer selv at de har stor grad av lokal styring. Bare en av bedriftene har endret eierskap de siste 5 årene, så vi har en statisk situasjon i denne gruppen.

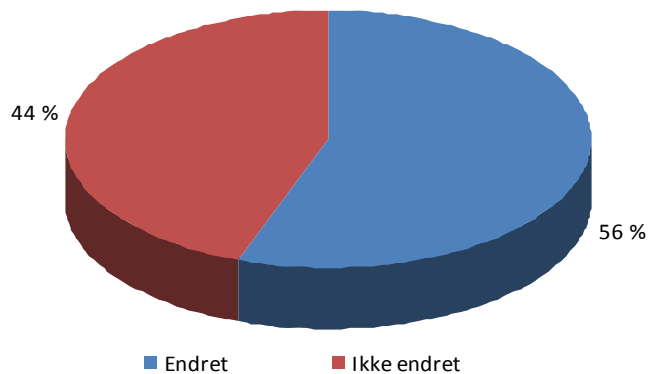
Figur 5.1 Fordeling av eierskap for fiskeindustribedriftene

Ser vi på havbrukssektoren, så har vi fått den situasjonen at samtlige oppdrettsselskap nå er solgt ut fra regionen og eies av store, nasjonale aktører. Det samme har til en viss grad skjedd på settefisk, men her er det fortsatt et godt innslag (40 %) av lokalt eide og styrte bedrifter. Men det er slik at de store aktørene (Lerøy Hydrotech, Marin Harvest og Salmar) har sikret egen inndekning av settefisk fra egne settefiskleverandører.

Figur 5.2 viser at over halvparten av havbrukssekskapene har fått endret eierskap i løpet av de siste 5 årene, og vi registrerer altså at denne gruppen nå i veldig stor grad har

overordnet styring utenfra selv om selve produksjonen styres lokalt. Vi må imidlertid tro at strategiske tiltak og investeringsbeslutninger i stor grad skjer utenfor regionen.

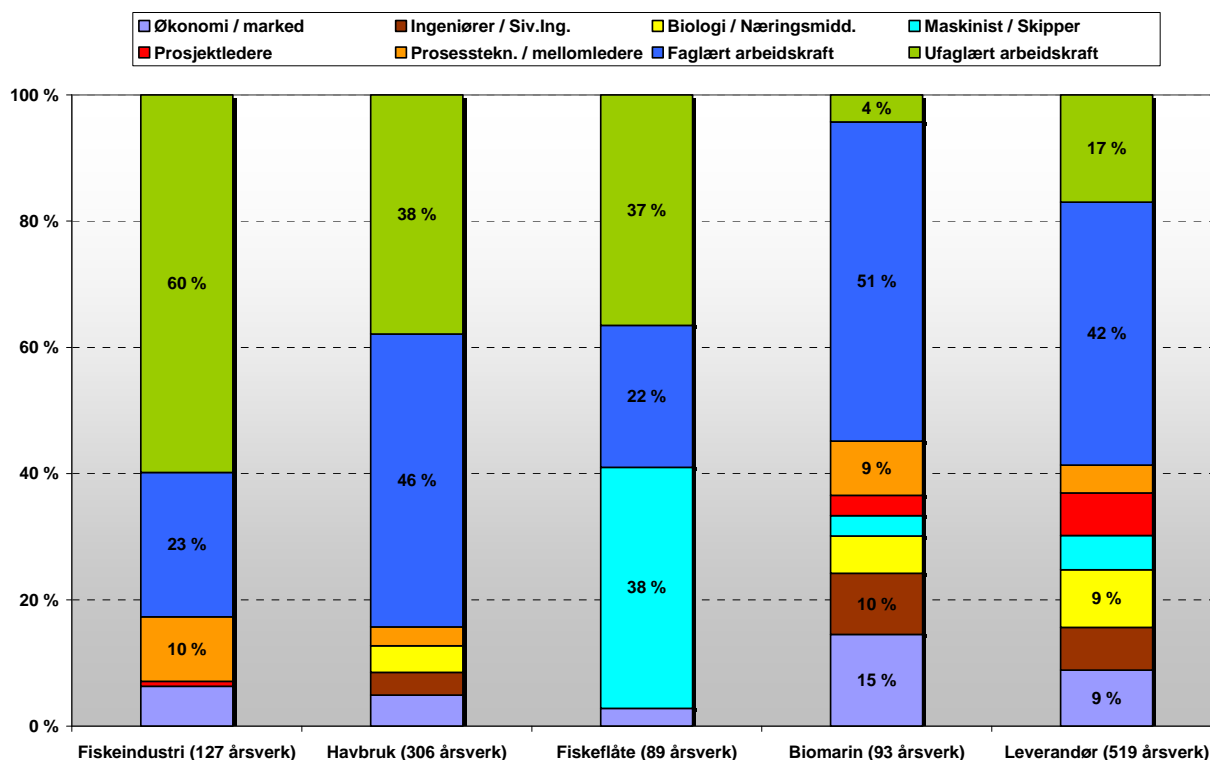
Figur 5.2 Endring av eierskap for havbruksbedrifter på Nordmøre de siste 5 år

Mens tang og tare-bedriftene er avdelinger av nasjonale selskap med den viktigste produksjonen sentralisert (utenfor Nordmørsregionen), så er de lokale biomarin-bedriftene i stor grad styrt lokalt selv om flere har eksternt eierskap. Innenfor denne gruppen skjer det også spennende nyetableringer.

Av de 29 leverandørbedriftene som vi har fått data fra er det så mange som 15 (52 %) som har eierskap utenfor regionen, men så mange som 22 sier at de i stor grad styres lokalt. Dermed bedømmer vi det slik at denne bedriftsgruppen i stor grad styres og utvikles lokalt.

5.2 Kategorier ansatte og utdanningsbehov

Marine næringer har et bredt spekter av ansatte kategorier. I figur 5.3 har vi forsøkt å illustrere fordelingen av ansatte kategorier innenfor de forskjellige bedriftsgrupperingene.

Figur 5.3 Fordeling av ansatte kategorier pr. bedriftskategori

Ufaglært arbeidskraft utgjør største gruppe i fiskeindustrien, mens også fiskeflåten og havbruk har mer enn 1/3 ufaglærte. Faglærte utgjør omkring halvparten av de ansatte i biomarin, havbruk og hos leverandørene. Fiskeflåten har naturlig nok et stort innslag av de spesielle kategoriene skipper og maskinist (38 %). Resten av ansatte kategoriene er spesialister og ansatte med høyere utdanning. Det er biomarin og leverandørbedriftene som har desidert størst innslag av slike ansatte (mer enn 40 %), mens fiskeindustri og havbruk har mindre enn 20 % ansatte med høyere utdanning.

Sammen med vurderingene av rekrutterings- og utdanningsbehov vil slike tall gi godt grunnlag for beregning og tilpasning av utdanningstilbud. Tabell 5.1 viser bedriftenes vurdering av rekrutteringsbehov fram mot 2015. Tallene gjelder kun de bedriftene som har svart på spørreskjema, og utgjør 62 % av det totale bedriftsutvalget. Her framkommer det et samlet behov for ny rekruttering av nesten 400 nye ansatte i 5-årsperioden, og det er behov for tilførsel av alle kategorier ansatte. Rekrutteringsbehovet utgjør nær 40 % av den samlede sysselsettingen i dag.

Vi tolker det store behovet for rekruttering av nye skippere og maskinister som konsekvensen av høy gjennomsnittsalder i fiskeflåten. For øvrig vil også denne bransjen ha et stort behov for tilførsel av fagfolk med ingeniør- og økonomiutdanning, ved siden av spesialistutdanning innenfor for eksempel prosesseteknikk, biokjemi og prosjektledelse.

	Økonomi / marked	Ingeniører / Siv.Ing.	Biologi / Næringsmidd.	Maskinist / Skipper	Prosjekt- ledere	Prosesstekn./ mellomledere	Faglært arbeidskraft	Ufaglært arbeidskraft
2009	85	55	66	65	39	53	454	317
2015	38	39	19	60	35	24	121	79
Endring 2009/2015	44 %	71 %	29 %	92 %	88 %	45 %	27 %	25 %

Tabell 5.1 Oversikt over ansatte og vurdert rekrutteringsbehov fram mot 2015

Bedriftene ble også spurt om konkrete behov for kompetanseheving og videreutdanning. Og de som svarte fordelte svarene slik som vist i tabell 5.2. For fiskeflåten gjelder dette naturlig nok navigatører og maskinister. For havbruksbedriftene etterspørres kompetanseheving på fiskehelse og generell akvakultur.

	Ja	Nei
Fiskeindustri	17 %	83 %
Havbruk	46 %	54 %
Fiskeflåte	44 %	56 %
Biomarin	33 %	67 %
Leverandør	41 %	59 %
Sum	40 %	60 %

Tabell 5.2 Konkrete behov for kompetanseheving/videreutdanning innen marine fag

5.3 Investeringer - deltakelse i FoU-prosjekt

	Anlegg /fartøy			Maskiner og utstyr			Produktutvikling			Markedstiltak			Sum Investeringer		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Fiskeindustri	3	5	1	8	5	5	0	2	1	0	0	0	11	13	7
Havbruk	34	30	15	26	22	12	4	14	1	1	1	1	64	67	28
Fiskeflåte	81	0	0	13	16	36							94	16	36
Biomarin	4	8	10	17	26	27	0	1	1	2	2	1	24	37	39
Leverandør	7	11	11	90	90	105	11	16	18	3	5	6	110	122	133
Sum	130	55	37	154	160	184	15	33	21	6	8	7	304	255	242

Tabell 5.3 Oversikt over investeringer pr. bedriftskategori pr. år (MNOK)

De marine næringene investerer for 250-300 MNOK pr. år. Investeringene er imidlertid skeivfordelt mellom bedriftskategoriene, og det er storaktører som står for store andeler av disse investeringene. Tallene er basert på de bedriftene som har svart på spørreskjema – totalen er derfor noe høyere. Det er noen store enkeltposter som veier tungt:

- En ny fiskebåt levert i 2007
- Løpende investeringer i havbruksanlegg og –utstyr
- Investeringer knyttet til Skrettings fôrfabrikk på Averøy
- Utstyrsinvesteringer hos leverandørbedriftene

Havbruk, som er en kapitalintensiv næring, hadde fall i investeringsnivå i 2009. Det ser vi i sammenheng med usikkerheten som finanskrisen skapte, og vi forventer stor investeringslyst i havbruk framover. Ser vi på investeringstiltak knyttet til produktutvikling og markedsføring, så er det leverandørbedriftene, havbruksselskapene og biomarin-gruppen som satser mest. Hovedvekten ligger på produktutvikling, mens hele næringen bruker lite ressurser på markedstiltak. Dette ser vi i sammenheng med mangelen på salgs- og markedsaktører i regionen, og at mange av selskapene innenfor for eksempel havbruk er eid av selskap med markedsfunksjoner utenfor regionen. Det er påfallende lite satsing på produkt og marked innenfor fiskeflåten og fiskeindustrien, og dette ser vi i sammenheng med at disse gruppene heller ikke kan vise til vekst i omsetning og sysselsetting.

Bedriftene ble også spurt om deltakelse i FoU-aktiviteter. Og tabell 5.4 viser fordelingen for de som har svart. Spørsmålet ble besvart overraskende positivt av bedriftene innenfor fiskeindustri og havbruk. Dette kan ha sammenheng med at disse næringene bruker Fiskeri- og havbruksfondet aktivt. Videre var det overraskende at lokal fiskeflåte ikke rapporterer om FoU-aktiviteter. Når det gjelder biomarinbedriftene så vil deltakelsen i den nye Omegaland-satsingen med tilskudd via Arenaprogrammet gi økt satsing på FoU.

	Ja	Nei
Fiskeindustri	50 %	50 %
Havbruk	62 %	38 %
Fiskeflåte	0 %	100 %
Biomarin	20 %	80 %
Leverandør	36 %	64 %
Sum	32 %	68 %

Tabell 5.4 Deltakelse i FoU-prosjekt (62 % av bedriftene har besvart spørsmålet)

5.4 Vurdering av omdømme og attraksjon i jobbmarkedet

Bedriftene ble bedt om å vurdere omdømme og attraktivitet i jobbmarkedet, både for egen bedrift og for bransjen som helhet. Tabell 5.5 viser resultatet for de forskjellige bedriftskategoriene.

For egen bedrift

	Svært dårlig	Dårlig	Akseptabelt	Bra	Svært bra
Fiskeindustri	17 %	17 %	50 %	17 %	0 %
Havbruk	0 %	7 %	36 %	57 %	0 %
Fiskeflåte	0 %	22 %	50 %	22 %	6 %
Biomarin	0 %	0 %	50 %	50 %	0 %
Leverandør	0 %	15 %	22 %	52 %	11 %
Sum	1 %	14 %	37 %	42 %	6 %

For næringen

	Svært dårlig	Dårlig	Akseptabelt	Bra	Svært bra
Fiskeindustri	17 %	17 %	50 %	17 %	0 %
Havbruk	0 %	14 %	43 %	43 %	0 %
Fiskeflåte	6 %	22 %	50 %	22 %	0 %
Biomarin	0 %	20 %	80 %	0 %	0 %
Leverandør	3 %	24 %	38 %	28 %	7 %
Sum	4 %	21 %	46 %	26 %	3 %

Tabell 5.5 Vurdering av omdømme og attraktivitet i jobbmarkedet

I sum vurderes egen bedrift noe bedre enn bransjen som helhet – det knytter vi til subjektive oppfatninger av egen bedrift. For marine næringer som helhet vurderes omdømmet som "Akseptabelt +", mens det er visse forskjeller mellom bedriftsgruppene. Fiskeindustribedriftene har minst tro på eget omdømme, mens havbruk har størst tro på eget omdømme og attraksjon. Det var noe overraskende at biomarinbedriftene satte sin egen næring i underkant av "Akseptabelt", mens fiskeflåten og leverandørnæringen plasserer seg nokså nøyaktig "midtpå treet".

Sett i forhold til det store rekrutteringsbehovet vist i tidligere avsnitt, så kan det ut fra disse resultatene synes som at næringen har en utfordring når det gjelder å trekke til seg arbeidskraft.

5.5 Vurdering av lokale fortrinn og aktuelle næringstiltak

Til slutt ble bedriftene bedt om å vurdere kriterier og tiltaksområder som vil gi næringen og regionen komparative fortrinn (konkurransfordeler), samt hvilke komparative fortrinn som allerede eksisterer for regionen.

Vi starter med vurderingen av egne komparative fortrinn i tabell 5.6. Skalaen bedriftene ble bedt om å vurdere i forhold til starter med – 2 (stor ulempe) og går til + 2 (stort fortrinn). Her må bedriftenes tilbakemeldinger tolkes separat for hver bedriftskategori.

Fiskeflåten setter nærhet til råvarer som et svakt fortrinn – mange fisker på kvoter utenfor Nordmøre. Vi merker oss at denne gruppen setter helhetlig næringsstruktur som en minusfaktor for Nordmøre – de savner et sterkere lokalt miljø.

Fiskeindustrien derimot trekker fram helhetlig næringsstruktur i regionen som et fortrinn, mens det for de øvrige faktorene ligger ned mot 0, men på plussiden.

	Helhetlig næringsstruktur	Lokal kompetanse/ utdanning	Lokalt nettverks samarbeid	Fiskehelse	Tilgang på gode lokaliteter	Mottak lokalt	Nærhet til råvarer	Logistikk
Fiskeflåte	-0,4	0,2	-0,2			0,4	0,6	0,4
Fiskeindustri	0,8	0,3	0,3	0,3	0,0	0,3	0,5	0,0
Havbruk	1,1	-0,2	0,4	1,2	0,0	0,4	1,0	0,3
Biomarin	0,0	-0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	-2,0	1,0
Tang & Tare	2,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	2,0	2,0	2,0
Leverandør	0,2	-0,2	0,1	0,4	0,9	0,2	0,8	0,3

Tabell 5.6 Vurdering av komparative fortrinn for Nordmøre

Havbruksbedriftene trekker fram helhetlig næringsstruktur, fiskehelse og nærhet til lokale råvarer som særegne fortrinn for Nordmørsregionen, mens lokal kompetanse og utdanning er den eneste faktoren som settes på minussiden. Alle trekker fram den såkalte Nordmørsmodellen som et stort fortrinn – den innebærer at lokale oppdrettere samarbeider godt om felles utnyttelse av oppdrettslokaliteter.

Biomarinbedriftene henter det meste av råoljen sin fra Sør-Amerika og Afrika og setter dermed naturlig nok nærhet til råvarer som en stor ulempe. Logistisk sett har imidlertid Nordmøre også en fordel, fordi Kristiansund er Norges eneste godkjente importhavn for marine oljer. På minussiden settes lokal kompetanse og utdanning.

Tang og tarebedriftene bærer preg av å være lokale samlestasjoner for råvare til sentrale produksjonsanlegg og svarer naturlig nok nærhet til råvarer, lokalt mottak og logistikk som viktige fortrinn. Vi kan ellers legge merke til at disse legger vekt på en helhetlig næringsstruktur lokalt som et fortrinn.

Leverandørenes svar gir svake utslag, men noen holder fram tilgang på lokaliteter (for oppdrett) og nærhet til råvarer som fortrinn for regionen.

Siste spørsmål gjelder nyttige tiltak for utvikling av marine næringer, og svarene er plassert i tabell 5.7 på en skala fra 1 (ikke viktig) til 5 (viktigst).

	Konsesjons- tildeling	Samord. av myndigheter	Minstepris- ordning	Tilgang til fiskefelt	Finansierings- ordninger	Forskrift datomerking	Sertifiserings ordninger
Fiskeflåte	4,1	3,7	4,5	4,3	4,6	2,7	3,4
Havbruk	4,5	3,5	1,2	4,2	3,2	1,6	2,7
Fiskeindustri	3,5	3,2	3,2	2,7	3,5	2,5	2,7
Biomarin		3,0		4,0	3,5	3,0	4,7
Tang og Tare		4,0		5,0	1,5	2,0	4,5
Leverandør	3,9	3,4	2,2	2,9	3,9	2,0	2,8

Tabell 5.7 Vurdering av viktigste tiltak for næringsutvikling

Fiskeflåten fremhever både konsesjonstildeling, minsteprisordning, tilgang på fiskefelt og finansieringsordninger som særdeles viktige faktorer for næringens videre utvikling.

For havbruk er naturlig nok konsesjonstildeling og arealdisponering avgjørende. Her blir derimot en minsteprisordning vurdert som ikke viktig.

Biomarinbedriftene framhever arealdisponering og sertifiseringsordninger som de viktigste faktorene for næringsutvikling.

Tang og tarebedriftene framhever naturlig nok arealdisponering på topp, mens også sertifiseringsordninger og samordning av myndigheter settes høyt.

Leverandørene gir få særlige preferanser.

Det går klart fram av disse vurderingene at konsesjoner og disponering av sjø- og kystarealer blir særdeles viktig for denne næringen. Her blir det også etter hvert mer konkurranse både innenfor marine næringer og i forhold til andre næringer. Nordmøre har fortrinn med gode lokaliteter for oppdrett, og aktørene har vært tidlig ute med samarbeid om utnyttelse av delregioner, og de lokale oppdretterne har så langt hatt relativt god fiskehelse. Dette er forhold som myndighetene blir mer og mer opptatt av

6 OPPSUMMERING – VURDERINGER OG KONKLUSJONER

Kartleggingen av marine næringer på Nordmøre har gitt god informasjon om så mange som 123 fiskefartøy og marine bedrifter på Nordmøre, med samlet sysselsetting på mer enn 1400 årsverk og en omsetning på i overkant av 5,4 mrd NOK i 2008. Dette er flere bedrifter og større sysselsetting og omsetning enn vi trodde på forhånd, og i de viktigste bedriftskategoriene fant vi sterke aktører, også i nasjonal målestokk. Slike bedrifter fungerer som kraftsenter og lokomotiv for videre utvikling og drar andre lokale bedrifter med i sin utvikling.

I kartleggingen grupperte vi bedriftene i forhold til noen valgte verdikjeder. Bortsett fra i havbruk er det svake markedskoblinger (internhandel) mellom de forskjellige bedriftene innenfor de forskjellige verdikjedene, og dette fragmenterte bildet gjør det vanskelig å planlegge en helhetlig utvikling. Kartleggingen viste også påfallende lite markedsaktivitet i lokale marine bedrifter.

For fiskeri og fiskeindustrien har det vært lite endring i eierskap de siste 5 årene, og disse næringene har også hatt den svakeste utviklingen både i forhold til samlet omsetning og sysselsetting. De siste årene er både fartøy og kvoter solgt ut av regionen, og det må tiltak til for å få disse bedriftsgruppene over i vekst og utvikling. Tiltak av typen Nordmøre Fiskebåt AS vil kunne vitalisere lokale fiskebåtrederi og vise vei for andre.

Bedriftene innenfor havbruk, biomarin/tang og tare og leverandørbedriftene kan imidlertid vise til god vekst og utvikling de siste årene. Disse tilhører vekstnæringer som også vil kunne ha en god utvikling i årene som kommer hvis det blir lagt godt til rette lokalt. Spesielt innenfor havbruk ser vi imidlertid klare tegn til filialisering som betyr at bedrifter selges ut til eksterne storaktører. Dermed står vi i fare for å miste den lokale styringen med både investeringer og andre utviklingsplaner. Men med god lokal forvaltning av lokaliteter og annen tilrettelegging, så bør disse bedriftskategoriene likevel ha gode forutsetninger for videre vekst og utvikling.

Næringen totalt ser for seg en sysselsettingsvekst på nesten 40 % de neste 5 årene. Dette vil kreve god rekrutteringsinnsats og tilrettelegging av egnet utdanning. Det er fiskeflåten og fiskeindustrien som er minst optimistisk i forhold til vekst i omsetning og sysselsetting, mens både havbruk, biomarinbedriftene og leverandørindustrien ser store muligheter for videre vekst. Når det gjelder attraksjon i jobbmarkedet så er det nesten bare havbruk som opplever seg selv som over middels attraktiv, og her vil bransjen få en stor utfordring.

Konklusjoner:

- Dersom det utvikles gode lokale løsninger på areal, helse og miljøutfordringene, så har havbrukssektoren gode vekstpotensialer på Nordmøre, og havbruksbedriftene drar med seg den innovative lokale leverandørnæringen i sin utvikling.
- Havbruk og biomarin er vekstnisjer. Utfordringen for de lokale bedriftene blir å beholde styringen og delta lenger fram i verdikjeden – det vil si styrke markedsleddet.

-
- Nordmøre har et logistikknutepunkt på Bentneset i Kristiansund, som med havneanlegg, terminalfunksjoner og eksisterende bedrifter kan videreutvikles i flere retninger.
  - Lokale interessenter og myndigheter bør være opptatt av å legge til rette for videre utvikling av de marine næringene ved å planlegge tilpassede utdanningstilbud.

VEDLEGG

Spørreskjema for havbruk/fiskeindustri

MARIN NORDMØRE BEDRIFTER MED MARIN VIRKSOMHET

1. Bedrifts-/kontaktinformasjon	
Bedriftskategori	
Bedrift	
Org.nr.	
Kontaktperson	
Telefon	
Epost	
Adresse	
Kommune	
Virksomhet	
- beskrivelse	
Bransjekode	

2.a) Beskriv bedriftens eierskap. Sett flere kryss om nødvendig.	Lokalt (Nordmøre)	Norsk forøvrig	Utenlandsk
	☐	☐	☐
2.b) Endret eierskap siste 5 år?	Beskriv:		

3. Nøkkeltall	2007	2008	2009 (prognose)
Totale driftsinntekter (MNOK)			
Innkjøpskostnader marin (MNOK)			
- herav kjøpt lokalt (%)	%	%	%
Resultat før skatt (MNOK)			
Egenkapital (MNOK)			
Antall ansatte totalt			
Antall norske ansatte utenfor Nordmøre			
Antall utenlandske ansatte			
Antall årsverk totalt			

4. Forventninger til utvikling	År	Opp	Ned	Stabilt	Anslå prosentvis vekst
Forventet omsetningsutvikling for marin virksomhet i regionen	2015				%
Forventet sysselsettingsutvikling for marin virksomhet i regionen	2015				%

5. Oppgi bedriftens største / viktigste kunder	
Kundens navn	Salg i 2008 (MNOK)
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

6. Oppgi bedriftens største / viktigste leverandører	
Leverandørens navn	Innkjøp i 2008 (MNOK)
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

7. Investeringer relatert til marin virksomhet (både interne og eksterne kostnader)			
	2007	2008	2009
Anlegg / bygg / fabrikker			
Investeringer i maskiner og utstyr			
Sum investering (MNOK)			

8.a) Har bedriften erfaring fra deltakelse i FoU-prosjekt med ekstern fagbistand de siste 3 årene?	Ja	Nei
8.b) Beskriv emne for FoU-prosjekt(er)		
8.c) Har bedriften i samme periode gjennomført kompetansetiltak?	Ja	Nei

9. Hva er viktigste tiltak for å bidra til næringens utvikling?						
	Ikke relevant	Ingen betydning 1	2	3	4	Stor betydning 5
a) Konesjon						
b) Samordning av myndigheter						
c) Minsteprisordningen						
d) Tilgang til fiskefelt						
e) Finansieringsordninger						
f) Forskrift for datomerking						
g) Sertifiseringsordninger						
h) Viktigste tiltak for din bedrift:						

10. Har Nordmøre komparative fortrinn med hensyn på utvikling av marine næringer?					
	-2	-1	0	+1	+2
Helhetlig næringsstruktur i regionen					
Lokal kompetanse – tilpasset utdanningstilbud					
Lokalt nettverkssamarbeid					
Mottak lokalt					
Nærhet til råvarer / primærressurser					
Logistikk					

Skala: -2 Andre regioner har svært stort konkurransefortrinn
0 Lik konkurranseevne
+2 Nordmøre har svært stort konkurransefortrinn

11. Kategorier av ansatte i bedriften i 2009 og behov fram mot 2015:		
	Antall årsverk i 2009	Rekrutteringsbehov fram til 2015
Økonomi / marked		
Biologer / næringsmiddelteknikere		
Skippere / maskinister		
Prosjektledere		
Prosessteknikere / mellomledere		
Faglært arbeidskraft		
Ufaglært arbeidskraft		

12.a) Har din bedrift konkrete behov for videreutdanning / kompetansetiltak for egne ansatte innenfor marine fag?		
Ja	Nei	Ikke relevant
☐	☐	☐
12.b) Oppgi viktigste kategori		

13. Hvordan vil du vurdere omdømme / attraksjon i jobbmarkedet?					
	Svært dårlig	Dårlig	Akseptabelt	Bra	Svært bra
a) for bedriften	☐	☐	☐	☐	☐
b) for næringen	☐	☐	☐	☐	☐

© Forfatter/Møreforskning Molde AS

Forskriftene i åndsverkloven gjelder for materialet i denne publikasjonen. Materialet er publisert for at du skal kunne lese det på skjermen eller fremstille eksemplar til privat bruk. Uten spesielle avtaler med forfatter/Møreforskning Molde AS er all annen eksemplarfremstilling og tilgjengelighetsgjøring bare tillatt så lenge det har hjemmel i lov eller avtale med Kopinor, interesseorgan for rettshavere til åndsverk.

MØREFORSKING
MOLDE

MØREFORSKING MOLDE AS
Britvegen 4, NO-6411 Molde

Telefon +47 71 21 40 00
Telefaks +47 71 21 42 99

mfm@himolde.no
www.moreforsk.no

Høgskolen i Molde

HØGSKOLEN I MOLDE
Postboks 2110, NO-6402 Molde

Telefon +47 71 21 40 00
Telefaks +47 71 21 41 00

post@himolde.no
www.himolde.no